

Pratikteki Açmazlarıyla Liberalizm ve Liberal Düşünce Topluluğu

ATILLA YAYLA*

Liberallerin Dilemmaları

Liberal düşünceyi benimseyen kimselerin, Türkiye gibi liberalizmin çok yavaş gelişmekte olduğu ülkelerde sık sık karşılaştığı üç dilemma vardır. Bunların birincisi fikir özgürlüğüyle, ikincisi liberalizmin kurumsal olarak yerleşmesinde izlenecek metotla ve üçüncüsü siyaset ve siyasi süreçlerle bağlantılı olarak ortaya çıkmaktadır.

Hiç şüphe yok ki, liberalizm, esas itibarıyla, bir özgürlük teorisi. İnsanlığın siyasi, iktisadi, sosyal tarihi, insanlara her alanda en geniş özgürlüğü sağlayan yahut kazanılmış özgürlüklerle en iyi bağdaşan teorinin liberalizm, en iyi kurumsallaşmanın ise, liberal siyasi ve iktisadi düzen olduğunu göstermektedir. Kuşkusuz, bu tesbiti reddedecek ve başka bir ideolojinin (özellikle sosyalizmin) bu bakımdan daha etkili ve başarılı olduğunu (veya istikbalde olacağını) iddia edecek kimseler çıkabilir. Bununla beraber, bu tür iddiaları ileri sürenlerin, teorik ve empirik bakımdan, işlerinin çok zor olacağı açıktır.

Liberaller özgürlüğü en temel değer olarak görür ve savunurlar. Bunu sadece soyut bir ilkenin mücerret, hayali durumlarda dile getirilerek müdafaa edilmesi tarzında yapmakla yetinmemeleri, somut özgürlük ihlallerine

* Doç. Dr. Mustafa ERDOĞAN, Hacettepe Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi

karşı da kayıtsız kalmamaları beklenir liberallerin. Fakat, özellikle fikir özgürlüğü açısından liberaller kendilerini zaman zaman çok güç durumlarla karşı karşıya bulabilirler. Fikir özgürlüğünü savunmakla, saçma sapan fikirleri savunur ve destekler görünmek arasında açık bir sınır çizmekte zorluk çekebilirler.

Fritz Machlup, bu problemi yaklaşık otuz yıl önce gündeme getirmiştir. Bilhassa Türkiye gibi henüz bütün ideolojik kanatların yeterince gelişerek birbirini dengeleyemediği, fikir özgürlüğünün adeta marjinal grupların lüksü gibi görüldüğü, şamatacı azınlıkların sessiz çoğunluğu kolayca bastırıldığı, hukukî çerçevenin hak ve özgürlükleri korumak açısından yeterince etkin işlemediği bir ülkede bu problemle sık sık karşılaşmak mümkündür.

Bir örnekle bu dilemmanın ne anlama geldiğini açıklamaya çalışabiliriz. Diyelim ki, başarısız, kimsenin tanımadığı, ciddiye alınmayan bir akademisyen veya bir yazar, Türkiye üzerine bir kitap yazıyor. Bu kitapta, tarihin ilkelliğini, barbarlığını, vahşiliğini muazzam ve müthiş deneylerle tescil ettiği bir ideolojinin perçesinden belirli konuları tahlil ediyor ve bazı sonuçlara ulaşıyor. Sonra bu kitap yayınlanıyor ve okuyucularına ulaşıyor. Buraya kadar olan süreçte bir liberali rahatsız edecek herhangi bir şey olabilir mi? Elbetteki hayır. Herkes istediği açıdan istediği tahlili yapmakta serbesttir. Fikir özgürlüğü negatif özgürlüğün bir türevidir ve

kişiler arasında bu özgürlüğü kullanma şekli ve derecesi bakımından negatif veya pozitif diskriminasyon yapılmaz.

Ancak iş burada kalmıyor. Hukuk sistemine yerleşmiş anti-özgürlükçü hükümler adaleti harekete geçiriyor ve bu yazar kitabından dolayı yargı önüne çıkarılıyor. Yargılanıyor ve cezaya çarptırılıyor. Sonra cezaevine gönderiliyor. Yani, bir insan, fikirlerinden dolayı mahkûm ediliyor. İşte bir liberal buna rıza gösteremez. Çünkü, o, herkesin, başkalarının kişilik haklarına tecavüz etmediği sürece, görüş ve kanaatlerini serbestçe açıklama hakkına sahip olduğuna inanır. Dolayısıyla, sözkonusu yazarın başına gelen bu olaydan raatsızlık duyar, hoşnutsuzluğunu ifade etmenin yollarını arar ve bulur.

Ne var ki, hikaye ettiğimiz süreç burada bitmez. Mahkûm edilen yazarın mensup olduğu fikir ve örgüt çevresi çoktan hareketlenmiş ve yazarın mahkûm edilmesini kınamak için çeşitli yollara başvurmaya başlamıştır. Toplantılar yapılır, yürüyüşler düzenlenir, imza kampanyaları açılır. Ve bir gün, bir yerde, iş yerinde veya sokakta, bir bildiri önünüze atılır veya elinize tutuşturulur. Sizden istenen bildiriye imzalamanızdır. Kim için imza kampanyası açıldığını görünce olayı bütün teferruatıyla hatırlarsınız. Lâkin, bildiri metnini okuyunca şaşırırsınız. Bu metin, bir kişinin belirli görüşleri açıkladığı için mahkûm edilmesini kınamaktan ziyade, bu vesileyle, mahkûm yazarın perspektifinden hareketle ülkeyi, sistemi, herşeyi ve herkesi, üstelik yargılamaksızın mahkûm etmektedir.

Şimdi nasıl çıkarsınız bu işin içinden? Kimsenin görüşleri, kanaatleri yüzünden hapse tıklanmasını istemezsiniz, elbette. Ama sizin deli saçması olduğuna inandığınız görüşleri savunuyor konumuna düşürülmenize de rıza gösteremezsiniz herhalde. Bu durum sokakta başınıza geliyorsa önemsizdir. Belki güler geçersiniz. Peki ya başka bir ortamda, meselâ üniversitede olursa ne yaparsınız? İmzalarsanız komik fikirleri savunuyormuş görünürsünüz. İmzalamazsanız, sizin özgürlük düşmanı olduğunuza hükmedecek özgürlük bilgisi yoksunlarının eline aleyhinize kullanılabilecek bir koz verirsiniz. Hatta bazı durumlarda, imza koymayı reddetmeniz, bulunduğunuz ortamda tecrit edilmenize ve psikolojik baskı altına alınmanıza bile yol açabilir.

Liberallerin ikinci dilemması, yöntemde reformculukla muhafazakârlık arasında dengeli bir yer tutmakta ve konularının doğru ve çelişik olmayan bir konum olduğuna başkalarını inandırmakta karşılaştıkları zorluklar ve yanlış anlaşılmalardır. Dikkat ederseniz yöntemde devrimcilikten hiç söz etmiyorum, çünkü yöntemde devrimcilik ve liberalliğin hiçbir şekilde bağdaştığı kanaatinde değilim. Devrimleri faydadan ziyade zarar veren; yapmaktan, geliştirmekten çok yıkan ve tahrip eden oluşumlar olarak görüyorum. Bu yüzden, ülkemizde bazı görüşlerin adeta taptığı Fransız ve Bolşevik devrimlerini de asla benimsemiyor ve insanlığa zarar veren olaylar kategorisine sokuyorum. Devrim yapan ülkelerin değil, kademe kademe ilerleyen ülkelerin daha başarılı olduğuna ve medeniyet yolunda daha fazla mesafe katettiğine inanıyorum.

Liberaller devrimci olamazlar ama yaşanan döneme ve elde edilecek veya edilmiş şeylere bağlı olarak reformcu veya muhafazakâr olabilirler. Temel hak ve özgürlüklerin hem ilke hem kurumsallaşma düzeyinde henüz elde edilmediği; piyasa ekonomisinin oluşmadığı; hukuk normuna bağlı siyasi yönetim anlayışının zihniyet ve yapı olarak yerleşmediği yerlerde liberal reformcu olmalıdır. Sadece tek bir insana veya belirli gruplara, tabakalara ve sınıflara değil, tüm insanlığa faydalı olduğu tecrübeyle kanıtlanmış bu şeylerin elde edilmesi, gerçekleşmesi, gelişmesi için barışçıl, medenî gelişme yolları aramalıdır.

Ancak, liberal, reformculuğun sonsuza kadar süreceği ve her alanı, herşeyi kapsayacağı kanaatine kapılmamalı, reformculuğun hatırı için reformculuk alışkanlığı edinmemelidir. Öyle zamanlar gelir ki, yeni şeylerin kazanılmasından ziyade kazanılmış bazı şeylerin korunması, muhafaza edilmesi daha önemli olur. Böyle zamanlarda liberal, belirli alanlarda muhafazakâr bir tavır takınmak mecburiyetinde kalabilir. Meselâ, bir ülkede piyasa ekonomisi işlemekteyken, işbaşına gelen bir siyasi yönetim piyasa ekonomisini geriletecek adımlar atmaya hazırlanıyorsa, liberal buna direnmeli ve muhafazakâr bir tavırla piyasa ekonomisini korumaya çalışmalıdır. Yine, meselâ, evrensel hukuka dayalı bir medenî kanun varken, iktidara oturan bir parti, devrimci yaklaşımla, mevcut medenî kanunu tamamen ortadan kaldırıp yeni bir medenî kanun hazırlamaya kalkışırsa, liberal buna da

itiraz etmelidir. Daha somut bir örnek vereyim: Diyelim ki, ülkede konutların kiraya verilmesi ve kiralanması piyasa kuralları çerçevesinde oluyor ve taraflar arasında çıkan ihtilaflar yargıda çözülüyor. Derken, mevcut hükümetin adalet bakanlığı, harika niyetli fakat saçma, komik ve de tehlikeli bir kanun tasarısıyla ortaya çıkıyor. Diyor ki, her il ve ilçede vali ve kaymakamın başkanlığında kurulacak komiteler, konutların mevkilerine, özelliklerine ve ülkenin genel ekonomik göstergelerine bakarak hangi cadde ve sokaktaki evlerin kaç paraya kiraya verilebileceğini belirleyecek. İşte bu, bir özgürlük gasbıdır ve liberale düşen buna karşı sesini yükselterek önceki durumu korumaya, muhafaza etmeye çalışmaktadır.

Bu durumda, Türkiye'de, bir liberalin bazı konularda reformcu, bazı konularda muhafazakâr olması lâzımdır. Hem reformcu hem muhafazakâr olmak, bazı kimseler için şaşırtıcı, kafa karıştırıcıdır. Onlar, devrimci iseler, muhtemelen liberali ilkesiz, renksiz bulacaklardır. Çünkü kendileri hayatın her alanında devrimciliğin doğru ve gerekli tavır olduğuna inanmaktadırlar. Devrimcilik, onlar için, bir yöntem olmanın ötesinde neredeyse hayatın yegâne amacıdır. Klâsik muhafazakârlık çizgisine yakın iseler, liberali aşırı değişimci ve devrimci görecektir. Zira, klâsik muhafazakârlar her türlü yeniliği ve değişimi reddetme, var olanı mutlaka üstün görme ve her ne pahasına olursa olsun koruma eğilimindedir.

Liberalin yöntemde zaman zaman reformcu, zaman zaman muhafazakâr olması, sadece dışardaki kimselerin onu anlamakta güçlük çekmesine yol açmakla kalmaz, aynı zamanda, kendisi için de zorluklar doğurur. Bu durumda liberal yeterli teorik birikime, sağlıklı bir perspektife sahip değilse, kişilik parçalanmasıyla karşılaşabilir. Reformculuğa veya muhafazakârlığa sıkı sıkıya sarılması, zamanla onu liberallikten uzaklaştırabilir. Bu, özellikle 19. yüzyıl liberallerinin ve 20. yüzyılın başındaki liberallerin karşılaştığı akıbetidir. 19. yüzyıl liberallerinin bir çoğu, dönemin şartları gereği reformcuymdu. Ama reformculukları, kazanılması gereken ve kazanılabilecek sınırlar içinde kalan şeylerin kazanılmasıyla dinmedi, hafifledi, olanca hızıyla devam etti.

Machlup'a göre, Amerika ve Avrupa'da liberal ilkelere

bağlı ve onları savunan birçok kimsenin zamanla sosyal demokrat ve hatta sosyalist olmalarının sebebi, bu reformculuk hastalığıdır. Reformculuğu abartmaları ve herşeyin dışardan müdahale ile reforme edilebileceği, edilmesi gerektiği kanaatine kapılmaları, onları liberalizm sahillerinin çok uzağına atmıştır. Bu yüzden, liberal kavramı da bir anlam dönüşümüne uğramıştır. ABD'de 'liberal' etiketini kullananlar, sosyal demokratlar ve hatta bazen sosyalistlerdir. Buna karşılık, klâsik liberal fikirlerin köküne bağlı olan ve bu fikirlerin modern biçimlerini savunanlar muhafazakârlardır. Liberal kavramı Avrupa'da ABD'de olduğu kadar anlam değişikliği yaşamamıştır, ama, yine de, meselâ İngiltere'de, yenilenen fikirlere adı liberal olan parti değil de Muhafazakâr Parti sahip çıkmıştır. Keza, Türkiye'de de, 1980 sonrasında dünyada esen liberalizm rüzgarına muhafazakâr merkez sağ partileri sol partilerden daha açık olmuşlardır.

Devrimciliğe varan reformculuğun insanların liberal düşüncüyü benimsemesinin ve seslendirmesinin önünde ne büyük bir engel teşkil ettiğinin en iyi kanıtı, örneği, ülkemizdeki bazı "eski" sosyalistlerin, zaman zaman kopuk şekilde bazı liberal görüşeri dile getirmelerine rağmen, felsefi anlamda bir türlü liberalleşememeleridir. Mustafa Erdoğan'ın "liberalimsi" kelimesiyle çizgilerini ifade ettiği bu kimseler, meselâ, hem piyasa ekonomisini savunduklarını söyleyip, hem de Marx'ın haklı çıktığını iddia edebilmektedirler. Liberal değerleri ve kurumları ahlâki ve felsefi olarak haklı, pratik olarak yararlı oldukları için değil, kafalarındaki tarihî gelişim şemasında bugüne denk düşen geçici bir evre olarak gördükleri için benimsemektedirler. Liberal değerleri ve kurumları açıkça reddetmeye nadiren teşebbüs etmekte, buna karşılık, onların yetersiz olduğu yolundaki kanaatlerini adeta vahşi bir zevkle ifade etmekte, sözümona bu eksiklik ve yetersizlikleri giderme uğruna, onları tamamen yok edecek büyük değişim ve toplum projeleriyle ortaya çıkmaktadırlar. Bunun sebeplerinden biri, söz konusu kimselerin metodolojik olarak kolektivist ve sosyal meselelere yaklaşımda sınırsız (ve de sorumsuz) devrimci olmalarıdır. Diğeri, toplumu bir oluşum değil bir yapım olarak görmeleridir...

Liberalilerin üçüncü dilemması, siyasete bakışlarında ve siyasî faaliyetlerle olan ilişkilerinde ortaya çıkmaktadır. Liberaller daha ilk liberal filozoflardan itibaren siyasete

biraz mesafeli durmuşlar ve siyasetçilere ve siyasî süreçlere ihtiyatla bakmışlardır. İlk önceleri bunun sebebi, hayatlarındaki kötü tecrübeler, siyasetin yarattığı belirli zararlar ve olumsuzluklarla ilgili kişisel gözlemler olmuştur. Siyaset zamanla liberal yazarlar tarafından daha sistematik incelemelere tabi tutulmuştur. O kadar ki, 20. yüzyılın en önemli liberal düşünce ekollerinden biri olan Kamu Tercih Okulu bütün ağırlığını bu alana vermiş ve çok sarsıcı ve çarpıcı sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Bugün artık Kamu Tercih Okulu'nun çalışmalarından habersiz olarak demokrasinin işleyişi ve demokratik siyasî süreçler hakkında konuşmak neredeyse anlamsız ve yanıltıcı hale gelmiştir.

Liberallerin siyasete ve dolayısıyla siyasetin aktörlerine yönelik güvensizlik ve ihtiyatlılıkların sebepleri şu şekilde sıralanabilir: Siyasetin kollektif ve kollektivist bir süreç teşkil etmesi, yozlaşmaya açık ve elverişli olması, eşitleme adına insanları tekdüzeleştirilmesi, özgürlüklere zarar verici oluşumlara ve düzenlemelere yol açabilmesi... Bu çerçevede liberaller, siyasî süreçlerin baş aktörü olan siyasetçileri diğer insanların ne yukarısında ne de aşağısında görürler. Diğer insanlar ne ise ve hangi insanî özelliklere sahipse, siyasetçiler de odur ve aynı özelliklere sahiptir. O yüzden, siyaseti kutsal ve sonuçları itibarıyla her zaman ve her anlamda yararlı bir faaliyet türü olarak görmek yanlıştır.

Buna karşılık, siyaset ne vazgeçebileceğimiz ne de ille vazgeçmemiz gereken bir olgudur. Önemli olan, onun faydasını azamileştirmek, zararını asgarileştirmektir. Bunun yolu da, siyaseti sınırlı bir alanda tutmaktan, hayatın her alanını işgal etmesinin önünü kesmekten geçmektedir. Başka bir şekilde ifade edilirse, demokratik ülkelerin önemli problemlerinden biri, aşırı politizasyondur.

Politizasyon, R. M. Hartwell'in dediği gibi, bütün beşerî süreçlerin siyasileşmesi ve her türlü insanî değerlerin siyasî değerlere dönüştürülmesidir. Bunun ne demek olduğunu somut örneklerle daha iyi anlatabiliriz. Kürtaj, temelde bireyi, aileyi ve bunların yakın çevresini ilgilendiren ahlâkî bir problemdir. Ne yazık ki birçok ülkede problem politize edilerek siyasî bir problem haline getirilmekte ve toplumlar kürtaja karşı veya taraftar olanlar şeklinde iki keskin kutba ayrılmaktadır. Tarafların üye-

rinde uzlaşması mümkün olmayan bu probleme, parlamenter çoğunluklara ve görüşlerden birinin diğerine tercih edilmesine dayanan çözümler aranmaktadır. Yani, demokratik yollar ve usullerle de olsa, görüşlerden biri bastırılmak istenmekte, dolayısıyla insanların hak ve özgürlüklerine siyasî yollardan müdahale edilmektedir. İkinci örnek, ahlâkî olmaktan ziyade pratik bir konu olarak, işgücü ücretinin belirlenmesi meselesidir. İşgücünün değeri normal şartlarda gayri siyasî bir süreç olan piyasa tarafından belirlenmelidir. Oysa, çeşitli gerekçelerle hükümetler tarafından yapılan müdahaleler yüzünden bu mümkün olmamakta, ekonomik değil siyasî ücret skalaları oluşmaktadır. İyi niyete dayansa bile, bu tür müdahaleler, kısa vadede siyasî ücret alan kişilerin dışında kalanlara, uzun vadede onlar da dahil olmak üzere herkese zarar vermektedir.

Politizasyon, beşerî faaliyet türleri içinde siyaset yapmanın en önemli ve en değerli faaliyet türü olarak görülmektedir. Siyasî değerlerin diğer her türlü değerün üstüne çıkarılması ve onları bastırmasıdır. Siyaset, hayatımızda yeri olan başka faaliyetler gibi, ne reddedilmeli ne de abartılmalıdır. Piyasa süreçleriyle ilgili bir karşılaştırma belki ne demek istediğimizi daha iyi gösterebilir. Buna göre piyasa süreçleri ve ilişkileri en az siyasî süreçler ve ilişkiler kadar önemli ve onlardan çok daha az zararlı, çok daha faydalıdır. Ayrıca Daha demokratiktir. Buna rağmen, bu, diğer herşeyin piyasa süreçlerinin unsuru haline getirilmesi gerektiğini veya öylesinin daha iyi olacağını göstermez. Meselâ, iki âşık veya anne-baba ile çocuklar arasındaki ilişki piyasa ilişkisi olarak görülemez.. Çünkü onlar başka alanlara aittirler. (*)

Ne var ki, çağdaş demokrasiler, bir politizasyon sürecini işletmektedir. Bu sürecin failleri, genellikle sanıldığı gibi sadece sık sık cahillikle, çıkarıcılıkla suçlayıp eleştirdiğimiz politikacılar değildir. Bürokratlar, bizde bazılarının göklere çıkararak "demokratik kitle örgütü" (ne demekse?) adını verdiği menfaat grupları ve seçmen tabakaları da bu sürecin içinde yer almaktadır. Politizasyon süreci

(x) Ünlü iktisatçı-sosyolog Gary Becker bu konuda daha farklı düşünmektedir. Dergimizin danışma kurulu üyesi olan Becker, aile dahil piyasa süreçleri dışında olduğu düşünülen birçok beşerî kurumu ve ilişkiyi ekonomik faktörlerle açıklayan çalışmalarıyla, 1992'de, iktisatta Nobel Ödülü kazanmıştır.

iktisadî ve siyasî güç temerküzüne yol açmakta ve hem ekonomik, hem de siyasî güce sahip olanları en büyük güç odakları haline getirmektedir. Bu durumda liberalin karşılaştığı dilemma, liberalizmin hedeflerine ulaşmak için siyasî güce başvurulup başvurulamayacağıdır. Siyasî gücü ve siyasî süreçleri kullanmaktan tamamen vazgeçmek bugünün gerçekleri karşısında irrealist bir tavır olmakta, siyasetten başlıca araç olarak yararlanmaya kalkmak ise, ilkeler bazında sıkıntı yaratmaktadır. Acaba bu problemin makul bir çözümü var mıdır?

Problem özellikle Türkiye gibi aşırı ölçüde politize edilmiş, siyasî bir aygıt olarak devletin neredeyse herşeyin kendisine tabi olduğu yegâne güç odağı niteliğini kazandığı bir ülkede daha ağır biçimde ortaya çıkmaktadır. Şüphesiz bunun çeşitli tarihsel ve güncel sebepleri vardır. Sebepleri ne olursa olsun, bu durum, Türkiye'de birşeyler yapmak isteyen kimselerin hep aynı yola başvurmalarına neden olmaktadır: Siyasete atılmak, parti kurmak, siyasî güce ortak olarak veya onu ele geçirerek istediklerini yapmak. Türkiye'nin liberalleşmesini isteyen kimselere de siyaset bunun yegâne veya başlıca yahut en etkili ve verimli yoluymuş gibi görünebilir. Oysa, dünyanın başka yerlerindeki tecrübelerin gösterdiği üzere, aktif siyaset yapmadan da, siyasî parti olmadan da ülkenin liberalleşmesine katkıda bulunmak mümkündür. O yüzden, gözlerimizi başka örneklerle çevirmek gerekmektedir.

Liberalizmin Canlanması ve Liberal Enstitüler

İkinci Dünya Savaşı'nın dünyamıza yaptığı kötülükler genellikle can kaybı ve maddî tahribatla ölçülür. Şüphesiz, bu savaş şimdiye kadar görülen en yüksek insan zayıyatına ve en ağır maddî yıkıma sebep olmuştur. Ancak, İkinci Dünya Savaşı'nın insanlığa verdiği, farkına varılmayan veya önemi kavranamayan daha başka zararlar da vardır.

Savaşlar, doğal olarak, aynı anda birden çok amaçlar ve değerler skalasının yaşadığı toplumlarda bu skalaları teke indirir ve hiyerarşik bir düzene sokar. Savaş içindeki bir ülkede başlıca amaç millî varlığın korunmasıdır. Bu, ülkedeki bütün maddî-manevî kaynakların tek bir otoritenin sevk ve idaresi altında aynı hedefe yöneltilmesini gerektirir. Söz konusu otorite devlettir. Devlet bu gö-

revde şu veya bu ölçüde başarılı olursa, zamanla insanlarda devletin savaş zamanındaki düzenleyici-belirleyici gücünün barış zamanında da geçerli olabileceği kanaati oluşur. Savaş zamanında büyümüş, yayılmış, devleşmiş, her işe ve her alana el atmış devletin savaştan sonra da bu konumu işgale devam etmesi istenir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında bu yaşanmıştır. Savaşın mağlubu Almanya dışında, bütün ülkelerde, devletçilik eğilimleri güçlenmiştir. İngiltere bu açıdan başı çekmiştir. Muzaffer İngiltere 1945-51 döneminde, devleti savaş dönemi boyutlarında tutmakla yetinmemiş, daha da ileri gitmiş ve Fabian sosyalizminin gölgesinde, Atlee hükümetinin icraatlarıyla, demokratik yollarla sosyalist bir ülke haline getirilmiştir.

Savaşın hemen öncesinde başlayan bu süreç bir yazarın dikkatini çekmiştir: F. A. Hayek. Alman asıllı Hayek, anavatanında totaliterizmi yaratan gelişmelerin yeni vatani İngiltere'de de ortaya çıkmaya başladığını görünce, entellektüelleri uyarmak üzere kaleme sarılmış ve ünlü **Kölelik Yolu**'nu yazmıştır. Büyük bir medenî cesaret örneği olan ve yazarın entellektüel şöhretini kaybetmeyi göze alarak hazırladığı bu kitap, özellikle **Reader's Digest** dergisinde özetinin yayınlanmasından sonra büyük bir ilgi görmüştür. Kısa sürede pespeşe yeni baskıları yapılmış, oniki dile çevrilmiştir.

Kölelik Yolu'nun yayınlanması totaliter sosyalizm ve faşizm-nazizme karşı şanlı bir entellektüel mücadelenin başlangıç tarihidir. Bu mücadelede genellikle Hayek, Popper, Mises gibi filozoflar ön planda görünmüştür. Ancak mücadelenin başka aktörleri de vardır ve bu aktörlerin doğuşu da Kölelik Yolu'nun yayınlanmasıyla bir şekilde bağlantılıdır...

Kitabın yayınlanmasından birkaç sene sonra, **London School of Economics**'de Hayek'in odasının kapısı çalınır. İçeriye genç bir adam girer. Kendisini tanıtır. Adı Antony Fisher'dir. Kraliyet hava kuvvetlerinden malûlen emekli bir pilottur. **Kölelik Yolu**'nu okumuş ve çok beğenmiştir. Kitaptaki fikirleri ve endişeleri aynen paylaşmaktadır. Özgürlüğü korumak ve İngiltere'de totaliterizmin doğmasına yol açabilecek gidişin önüne geçmek gerektiğine inanmaktadır. Bu yüzden, ideallerini gerçekleştirmek amacıyla siyasete atılmayı düşün-

mektedir. Bu konuda Hayek'in tavsiyelerini almak istemektedir.

Kitabının Fisher'i etkilemesinden memnuniyet duyan Hayek'in cevabı genç adamın beklediğinin tersidir. Hayek, özgürlüğün ve piyasa ekonomisinin ciddi bir desteğe ihtiyacı olduğunu, ancak bunun siyasi bir destek değil, bir eğitim desteği olması gerektiğini söyler. Nitekim kendisinin daha sonra kuracağı Mont Pelerin Topluluğu da bu fonksiyonu üstlenen kuruluşların ilkinin ve en iyi örneğini oluşturacaktır. Hayek kötü gidişin önüne geçmek, medeniyetimizin temellerinde yatan değerleri ve kurumları korumak için siyasi değil fikri mücadelenin daha önce geldiğine ve daha önemli olduğuna inanmaktadır. Temel ihtiyaç bir eğitim müessesesi kurmaktır. Kurumun amacı, üniversite öğrencilerini değil, politikacıları, bürokratları, entellektüelleri ve gazetecileri yeniden eğitmek olacaktır. Bu, siyasete göre daha uzun bir yoldur. Siyaset 3-5 yıllık vadeleri gözeterek yapılır, oysa bu tür bir eğitim faaliyetinin vadesi en azından 15-20 yılı kapsamak zorundadır.

Bu görüşme, ilerde tarihî anlam kazanacak bir buluşmadır. Bir tarafta, çok geçmeden 20. yüzyılın en büyük liberal filozofu kimliğiyle temayüz edecek 40'larında bir bilim ve fikir adamı, diğer tarafta dünyaya yön verecek bir dönüşümün kurumsal babası sayılacak bir kişi vardır. Görüşmenin sonunda Fisher artık Hayek tarafından ikna edilmiştir, ne yapacağını bilmektedir. Fakat Hayek'in önemli bir ikazı vardır: Bu iş için para gereklidir ve para her ikisinde de yoktur. Dolayısıyla ideallerin gerçekleşmesini belki bilinmeyen bir geleceğe ertelemek gerekmektedir.

Ancak Fisher bu ideali gerçekleştirmeye kesin kararlıdır. Bu yüzden kısa bir süre sonra iş hayatına atılır. Önce başarısız bazı denemeleri olur. Sonra, dondurulmuş beyaz et işinde büyük başarı sağlar ve önemli miktarlarda para kazanmaya başlar. Artık rüyaların önünde engel yoktur. 1956'da Institute of Economic Affairs (IEA)(Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü) kurulur. Enstitünün başına İskoçyalı eski akademisyen, yeni gazeteci Ralph Harris haftalık 5 pound maaşla getirilir. Başlangıçta herşey çok mütevazidir. Enstitü Londra'da bir binanın zemin katındaki tek odada yerleşiktir. Personel, Ralph Harris ve bir

sekreterden ibarettir. Bütçesi son derece mütevazidir ve başlıca para kaynağı Fisher'dir.

Bir süre sonra yetenekli genç Arthur Seldon ekibe katılır. Seldon LSE'den mezundur ve liberal fikirlere aşinadır. Bu ikili, arkalarında Fisher'in maddî manevî desteğiyle ve Hayek'in entellektüel himayesi altında müstakbel fikir devriminin İngiltere'deki temellerini atmaya koyulurlar. Enstitü, türünün ilk örneği olarak yavaş yavaş fikir camiasında adını duyurur. Liberal değerleri ve kurumları anlatmaya, açıklamaya, geliştirmeye, ülkenin problemlerine liberal düşüncelerden ilham alan uygulanabilir çözümler getirmeye yönelik faaliyetler gerçekleştirir. Faaliyetleri arasında, yayınlar, toplantılar başı çeker. Bugün IEA, "Occasional Papers", "Hobart Papers", "Health and Welfare Unit Papers" ve benzeri adlar altında, geride kalan 30 yılda, yaklaşık bin broşür, kitap ve rapora, yüzlerce toplantıya imza atmış bir kuruluştur. Yayınlarında İngiltere'nin, boşanmadan içki satışlarına, banka sisteminden enerji sektörüne, sosyal güvenlik istihdama kadar akla gelebilecek her problemi ele almıştır. Her yıl muntazaman düzenlediği toplantıların yanında zaman zaman benzer kuruluşlarla da ortak toplantılar yapmakta, genç fikir adamlarına yönelik kompozisyon ve deneme yarışmaları açmakta, **Economic Affairs** adlı üç aylık bir dergi yayınlamaktadır. Ayrıca dünyanın dört bir yanındaki kardeş kuruluşlarla haberleşip yardımlaşmakta ve büyük organizasyonlar gerçekleştirmektedir. IEA, İngiltere'deki gelişmeleri içeriden ve dışardan takip eden herkesin sık sık dile getirdiği gibi, Thatcher reformlarının hazırlanmasında en büyük paya sahip olan kuruluşlardan biridir.

Antony Fisher, IEA'yı kurup finanse etmekle kalmamış, dünyanın diğer taraflarında da benzer kuruluşları ya bizzat oluşturmuş veya onlara bir şekilde yardımcı olmuştur. 1987'de vefat edene kadar, hayatının son yıllarını bu işe adanmış ve adeta bir liberal enstitüler zinciri oluşturmuştur. Bu zincirin halkalarından bazıları, İngiltere ve ABD'de yerleşik Atlas Economic Research Foundation, Kanada'da Fraser Institute, ABD'de Pasific Research Institute, Avusturalya'da Center for Independent Studies'dir. Bu kuruluşların her biri, buldukları yerlerdeki kamu politikalarını liberal ilkeler doğrultusunda etkilemeye çalışan, aktif politikayla ilgili olmayan, hükümet parası kullanmayan, birden çok bağış kaynağına dayan-

maya çalışan, bağımsız araştırma kuruluşlarıdır. Benzerleriyle birlikte her yıl yüzlerce kitap, broşür, dergi yayınlamakta, sektör raporları hazırlamakta, mahallî ve uluslararası seminerler, workshoplar, sempozyumlar düzenlemekte, genç bilim ve fikir adamlarını desteklemektedir.

Fisher ve Hayek'in öncülüğüyle adeta bir liberal enternasyonal ortaya çıkmış gibidir. Yukarıda bahsettiğim türden sayıları yüzü bulan enstitülere mensup kimseler veya iş hayatında yahut üniversitelerde çalışan liberal eğilimli profesyoneller her iki yılda bir Mont Pelerin Topluluğu genel toplantısında bir araya gelmektedir. Burada liberal fikir önderleri birbirini görmekte, karşılıklı olarak nelerle meşgul olup neler yaptıklarını öğrenmekte, birbirlerinden kuvvet bulmakta ve sonra tazelenmiş fikirler ve enerjilerle ideallerini savunmak üzere ülkelerine dönmektedir.

Bütün dünyada 1980'lerde şahit olunan liberalleşmede işte bu enstitüler zincirinin büyük payı vardır. Bu, siyasi faaliyete angaje olmadan, bağımsız şekilde çalışarak gerçekleştirilmiştir. Bu başarı, liberallerin fikirlerin gücüne duydukları inancın ve güvenin boşuna olmadığını göstermiştir. Liberaller, sosyalistler gibi hayatla bağlarını koparma, bazı muhafazakârlar gibi alışkanlıkların ve var olanın esiri olma hatasına düşmeden, fikirlerle uğraşmayı severler ve fikirlerin dünyanın en güçlü silahı olduğuna inanırlar. Fikirler ölmez ve dünyanın gidişatında en önemli etkiye sahip olan unsurlardan biri fikirlerdir. Gerçekten muzaffer olmak isteyen, önce fikir alanında muzaffer olmalıdır.

Liberal Düşünce Topluluğu'nun Doğuşu

Siyaset, özellikle siyasette başarılı olmak için gerekli kaynaklara ve motivasyonlara sahip olanlar açısından son derece çekici bir beşerî faaliyet türüdür. Siyasetin çekiciliği bütün dünya düzeyinde karşılaşılan genel bir fenomen olmakla beraber, bu çekicilik, siyasetin daha yaygın ve daha etkin olduğu Türkiye gibi ülkelerde Batı'ya kıyasla çok daha fazladır. Bunun elbetteki anlaşılabilir ve açıklanabilir sebepleri vardır. Üstün bir statü kazanma, büyük bir otoriteye sahip olma, olağanüstü geniş kaynaklara hükmetme vb. akla gelen ilk nedenlerdir. Bundan dolayı, gelişmiş ülkelerde siyaset

daha sınırlı ve siyasi mücadele daha yumuşak iken, bizde, siyasetin alanı aşırı geniş ve siyasi mücadele müthiş serttir.

Türkiye'de çoğu insan ülkeye ve topluma yararlı işler yapmanın, memleketi doğru istikamette ilerletmenin ya tek ya da en iyi yolunun siyaset olduğuna inanmaktadır. Dolayısıyla ilk akla gelen şey bir siyasi parti kurmak veya kurulu partilerden birinde siyasete atılmaktır. Siyaset de sadece paraya dayalı, ne kadar çok para olursa o kadar iyi yapılabilecek bir şey olarak algılanmaktadır. Fikirlerle siyaset arasındaki bağ gözden kaçırılmakta, siyasi partiler fikir ve program partisi olmaktan ziyade, kişi ve çelişik duygular partileri olma özelliğini taşımaktadır.

Başta IEA olmak üzere, liberal enstitülerin tarihi, aktif siyasetle ilgilenmeden veya onun mahkûmu durumuna düşmeden de ülkeye yön vermenin mümkün olduğunu göstermiştir. Aslında Türkiye'nin en büyük ihtiyacı da budur. Siyasete hevesli ve şu veya bu ölçüde siyasi tecrübesi bulunan kişi ve kadrolar vardır, ama siyaset yapmadan siyaseti etkileyecek oluşumlar ya yoktur, ya liberallerin istediğinin tersi yönde çalışmaktadır, ya da yeterince güçlü ve etkili olmaktan uzaktır. Dolayısıyla bu alanda faaliyet gösterecek oluşumların söz konusu handikapları aşacak bir yapılanma arzemesi gerekir.

Liberal Düşünce Topluluğu, 1992 sonunda kuruldu. Dolayısıyla bu tür oluşumların ilklerinden ve galiba şimdiye kadar en iyi çalışanlarından biridir. 26 Aralık 1992'de, 9 kişi, Ankara'da, Mülkiyeliler Birliği'nin hemen karşısındaki "Pigalle"de, dar, soğuk bir odada toplandı. Hepsi liberal eğilimliydi ve liberal değerlerin ve kurumların fikir planında ülkemizde tanıtılması ve yaygınlaştırılması gerektiğinde hemfikirdi. Müzakerelerden sonra Liberal Düşünce Topluluğu adıyla "informel" bir yapı oluşturulmasına, ilkeler istikametinde entelektüel faaliyetler gerçekleştirilmesine, liberal bir fikir odasının tesis edilmesine, o ana kadar beliren çalışmaların koordine edilmesi için gayret gösterilmesine ve bütün bunları yaparken diğer ülkelerdeki benzer kuruluşlarla işbirliği yapılmasına karar verildi.

1980'lerin sonunda 1990'ların başında zaten liberal eğilimli bazı oluşumlar ortaya çıkmaya başlamıştı. 26 Ara-

lık 1992'de Topluluğun kurulmasından sonra bu doğrultudaki gayretler yoğunlaştı. Bu çerçevede 1993'te Ankara ve İstanbul'da Hayek üzerine sempozyumlar düzenlendi. Telif ve çeviri kitaplar yayınlandı veya yayınlattırıldı. Topluluk üyeleri, çeşitli gazete ve dergilerde yazılar yayımlarken, Topluluk da yeni katılımlarla gelişmeye başladı.

1994 başında artık informel bir topluluk olmanın yetmediği, resmî bir yapıya kavuşmak gerektiği kanaati hasıl oldu. Bunun üzerine, liberaller için malum zorluklara rağmen bir demek kurma faaliyetine girildi. Tüzük hazırlandı, kurucuların evrakları tamamlandı ve 1 Nisan 1994'de Liberal Düşünce Topluluğu Derneği resmen kuruldu. Topluluk, üyelerinden Kâzım Berzeg'in desteğiyle bir büroya ve daha sonra iletişim, bilgisayar ve sekreteryaya imkânlarına kavuştu.

Resmî kuruluşun kısa süre sonra, Topluluk, 7 Mayıs 1994'te "Türkiye Birinci Liberal Düşünce Sempozyumu"nu gerçekleştirdi. Ankara'da, TOBB salonunda yapılan sempozyumda 8 tebliğ ve Hayek'in hayatı ve fikirleri ile ilgili bir video gösterisi sunuldu. Topluluk üyelerinin kitapları değişik yayınevleri tarafından yayınlandı. Makale ve yazılan çeşitli dergi ve gazetelerde belirdi. Topluluk ayrıca sistematik eğitim faaliyetlerine de başladı. Önce yemekli toplantılar şeklinde yapılan ve esas itibarıyla sadece Topluluk üyelerine ve özel davetlilere açık olan bu toplantılar, Ankara'da, şimdi Dost Kitabevinin yerleştiği eski Karadeniz Lokantası ve Best Hotel'de gerçekleştirildi. Sonra Naumann Foundation ile yapılan işbirliği çerçevesinde bu toplantılar 10 haftalık seminerlere dönüştürüldü. İlk defa Ankara'da yapılan bu seminerler sonra İstanbul'a da taşındı. Liberal Düşünce Topluluğu bugün çeşitli derneklere, vakıflara, gençlik gruplarına, siyasî partilere liberalizmin değerlerinin, kurumlarının, tarihinin öğretilmesine yönelik eğitim programları sunmakta ve bu konuda yeni hazırlıklar yapmaktadır.

Liberal Düşünce Topluluğu, Naumann Foundation'ın desteğiyle 1995'te üç aylık bir "Liberal Bülten" yayınlamaya başladı. Bülten 1996'da da dört ayda bir olmak üzere yayına devam edecek ve posta listesinde isimleri bulunan kimselere ücretsiz gönderilecek. Topluluk son olarak kendi logosuyla kitap yayınına başladı ve ilk dört

kitabını piyasaya verdi. Bunlardan ikisi telif ikisi çeviridir. Herhangi bir aksilik olmazsa 1996 içinde yaklaşık 20 kitap yayımlanacaktır. En son adım elinizdeki dergidir. Liberal Düşünce, Liberal Düşünce Topluluğu'nun en önemli faaliyetlerindedir ve ülkemizin dört bir yanındaki liberal eğilimli insanların ilgisi ve desteğiyle büyüyecek ve gelişecektir. Derginin yayın ilkelerini ve amaçlarını editörümüz takdim yazısında açıklamaktadır.

Liberal Düşünce Topluluğu'nun Özellikleri

Liberal Düşünce Topluluğu kendisine model olarak IEA'yı almıştır. Ancak, işinin IEA'ninkinden çok daha zor olduğu açıktır. LDT'nun ilgi ve faaliyet alanı, en azından şimdilik, IEA'ninkinden çok daha geniştir. LDT, IEA'nın yaptıklarına ilâveten, liberalizmin klâsiklerini Türkçe'ye aktarmak, liberalizm istikametinde zihni bir dönüşüme zemin hazırlamak, yaygın bir eğitim faaliyeti sürdürmek, akademik amaçlarla popüler yazı amaçlarını bir şekilde bağdaştırmak, genç liberalleri yetiştirmek gibi işleri ve hizmetleri üstlenmiştir. Topluluğun karşılaştığı bir zorluk, Türkiye'de fikir faaliyetlerinin önemini yeterince kavranmaması ve bu tür faaliyetlere destek vermesi gereken ve beklenen çevrelerin çoğu zaman ilgisiz kalmalarıdır. Ancak bütün bunlar aşılamayacak güçlükler değildir ve Liberal Düşünce Topluluğu'nun üç yıllık geçmişi bu konuda iyimser olmamız için birçok sebep sunmaktadır.

Liberal Düşünce Topluluğu'nun, zorlukları yanında, Türkiye şartlarından kaynaklanan bazı avantajları da vardır. Bilindiği gibi ülkemizde ciddiye alınabilecek, yeterince etkili olma şansına sahip başlıca fikir odağı sosyalizmdir. Buna son yıllarda bir de İslamcılar eklenmiştir. Sosyalistlerin ezici ağırlığı yüzünden, Türkiye'de sağ aydınların çoğu devamlı bir eziklik içinde olmuşlardır. Aydınlıklarının sol tarafından tescil ve kabul edilmesini, bilinçli bilinçsiz istemilerdir. Sosyalistlerle mutlaka diyalog içinde olmayı, dergilerinde yazmayı ve kendi dergilerinde onların da mümkün merteye yazmalarını arzulamışlardır.

Liberal Düşünce Topluluğu mensuplarının, sol fikir akımları, sosyalizm veya yerli ve yabancı sosyalistler karşısında komplekse kapılması için herhangi bir neden

yoktur. Tersi daha doğrudur. Birilerinin komplekse kapılması gerekiyorsa bunlar liberaller karşısındaki sol aydınlar olmalıdır ve olmaktadır. Liberallere bu gücü veren, liberalizmin sosyalizme karşı bir tepki niteliğinde doğmuş olmaması, liberallerin insanlığın en büyük entelektüel birikimi olan liberal düşünce geleneğinin mirasçıları ve günümüzdeki uzantıları olmalarıdır. Üç yüz yılı bulan bu miras insanlık tarihinde en derin izi bırakan fikir akımını temsil etmektedir.

İnsan hak ve özgürlükleri, kanun hakimiyeti ve hukuk devleti, hoşgörü ve çeşitlilik, kuvvetler ayrılığı ve liberal demokrasi, tercih hakkı ve piyasa ekonomisi, adalet ve refah; bütün bunlarla liberalizm arasında inkârı mümkün olmayan organik bağlar vardır. Liberaller, isimlere atıfta bulunmaları gerektiği zaman, Locke, Hume, Smith, Mill, Constant, Spencer, Bastiat, Montesquieu, Tocqueville, Lord Acton, Mandeville, Menger, Mises, Hayek, Popper, Rand, Friedman, Becker, Nozick, Rawls, Barry gibi isimleri zikrederler. Böylesine zengin bir entelektüel geleneğe mensup kimselerin başka fikirler ve akımlar karşısında komplekse kapılmaları söz konusu olabilir mi?

Liberal Düşünce Topluluğu'nun ve bütün liberallerin bir diğer avantajı, kolektivist teorilerin en asili, en köklüsü, en kapsayıcısı olan sosyalizmin derin bir buhran içinde bulunmasıdır. Totaliter sosyalist rejimler yeryüzünden silinmeye yüz tutmuştur. Bugün, yalnızca Küba ve Kuzey Kore'de sosyalist totaliterizm yaşamaktadır. Bütün dünyada liberal demokrasiye doğru bir gidiş vardır.

İnsanlar, kumanda ekonomisine değil piyasa ekonomisine, monolitik siyasi düzene değil çoğulculuğa, çeşitliliğin katline değil teşvik edilmesine ulaşmanın yollarını aramaktadır. Sosyalizm bir buhran içindedir, tezleri yanlış çıkmıştır, insalığa fayda değil zarar vermiştir. Hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın, sosyalizmin buhranı görmezden gelinemeyecek, gizlenemeyecek kadar büyük ve açıktır. Bu şartlar altında liberaller ideolojik üstünlüğü ele geçirmişlerdir. Daha doğrusu onyıllar önce tesis edilen üstünlükleri maddi olgularla teyid edilmiştir. Bu durum, hem pratik hem entelektüel olarak Türkiye'ye de yansımaktadır ve yansımaktadır. Liberalizmin, ana alternatifi sosyalizme nisbetle, hayatla daha

bağdaşık, siyasi bakımdan daha medeni, iktisadi yönden daha üstün olduğu dünya çapında delillerle ispatlanmıştır. Liberal Düşünce Topluluğu bu gerçeğin ülkemizde daha iyi görülmesini ve siyasi ve iktisadi sistemimizde bu doğrultuda adımlar atılmasını sağlamaya çalışmaktadır.

Liberal Düşünce Topluluğu'nun İşleyiş Biçimi ve Çalışma İlkeleri

Liberal Düşünce Topluluğu bir fikir grubudur. Liberal düşünceyi tanıtmak, anlatmak, çeşitli konuları liberal perspektiften tahlil etmek, ülkenin problemlerine liberal ilkelerden kaynaklanan ve medeniyete uygun çözümler bulmak amacıyla gayret göstermektedir.

Liberal Düşünce Topluluğu aktif siyasetle ilgili ve meşgul değildir. Şüphesiz, bu topluluk üyelerinin siyasi tercihlerinin bulunmadığı anlamına gelmez. Toplulukta yer alan herkes, serbestçe, istediği partiyi seçebilir, ona destek verebilir, hatta, LDT yönetim kurulu üyeliğini işgal ediyor olmamak şartıyla, herhangi bir partinin yönetiminde de görev alabilir. Ama müessese olarak LDT partilere karşı bağımsızdır, partilerin organı veya uzantısı değildir. LDT prensip olarak kişiler veya partileri değil, fikirleri desteklemek durumundadır. Nerede liberalim diyen bir kişi, grup veya parti varsa LDT ona entelektüel destek vermeye hazırdır. Bunun pratikteki bir anlamı, liberalizme en yakın partinin LDT'nden en büyük fikri desteği alacağıdır.

Liberal Düşünce Topluluğu bir kitle hareketi değildir. Her kesime, her insana adeta bir siyasi parti gibi mesaj vermek, mutlaka ve her ne şekilde olursa olsun binlerce kişiyle bağ kurmak amacı taşımaz. Topluluk, Türkiye'de kamu politikalarının oluşturulmasında etkili olan veya olacağı benzeyen kişi ve tabakaları liberal tezler konusunda aydınlatmaya en isabetli kararların alınması için onlara bilgi ve tecrübe desteği sunmaya çalışır.

Liberal Düşünce Topluluğu geleneksel anlamda bir örgüt değildir. Resmî ve pratik zorunluluklar onu dernek statüsüne girmeye zorlamış olmakla beraber, örgütlerde karşılaşılan türden hiyerarşik yapısı yoktur. Hiçbir zaman bütün üyelerini mutlak anlamda bağlayıcı kararlar almaz, basın açıklamaları ve bildirimler yayınlamaz,

ortak bir kimlik adına konuşmaz, miting, yürüyüş vb. gibi eylemler yapmaz. Bütün faaliyetlere katılım gönüllüdür. Üye olmak herhangi bir mecburî mükellefiyet getirmez. Üyeler herhangi bir faaliyete katılabilir, ilgisiz kalabilir veya bizzat kendileri bir faaliyetin inisiyatifini alabilirler.

Liberal Düşünce Topluluğu üyeliği bir meslek veya bir statü aracı değildir. Üyeler zaten daha önceden kendilerini alanlarında kanıtlamış, meslek sahibi, liberal değerlere bağlılığı bilinen kimselerdir. Topluluk, üyelerinin sayısını hızla artırmak ve her köşeye yaymak hedefini gütmeyiz. Bu, bir defa üye olmuş kimselerin potansiyel üyelere göre bir imtiyaz kazanmaları anlamına gelmez. Hatta LDT'na üye olmak için ille de kişinin isminin üye kayıt defterine yazılması gerekmez. İki tür üyelik vardır: Birincisi resmî üyelik, ikincisi gayri resmî üyeliktir. Resmî üyeler, resmî formalitelere uygun olarak üyelik işlemlerinin tamamlanmasıyla üye olanlardır. Gayri resmî üyeler ise, hukukî engellerden dolayı üye olamayan veya üye olması halinde zarar görmesi ihtimali bulunan, bu yüzden adları üye defterine kaydedilmeyen, fakat üye oldukları bilinen ve faaliyetlere kayıtlı üyeler gibi katılan kimselerdir.

Liberal Düşünce Topluluğu tam anlamıyla bir üçüncü sektör kuruluşu olarak işler. Hiçbir ticarî gaye gütmeyiz, yani kâr amacıyla çalışmaz. Sadece dernek statüsü buna imkân tanımadığı için değil, üçüncü sektör kuruluşu olarak çalışmak istediği için ticarî bir amaca yönelmez. Bütün imkânları bağışlara dayanır. Bağışları mümkün olduğu kadar çok kaynaktan elde etmeye özen gösterir. Faaliyetlerinin tek bir kişi veya kurum tarafından finanse edilmesini istemez. Bunun bağımsızlığını zedeleyeceğine inanır ve bağımsızlıktan hiçbir şey için vazgeçmez.

Liberal Düşünce Topluluğu liberal düşüncenin temel ilkelerinin önce Topluluk içinde geçerli olmasını sağlamaya çalışır. Açıklık, dürüstlük, samimiyet, anlayışlılık, hiçkimseyi manen veya maddeten angarya altına sokmama her zaman gözetilecek ilkelerdir. Faaliyetlerinde insanların yer alması ya gönüllülüğe ya da gönüllülüğe ilaveten harcanan emeğin maddî karşılığının verilmesine dayanır. Gönüllülük esastır ama her zaman yeterli olmayabilir. O yüzden Topluluk üyeleri

insanları istismar ederek bazı faaliyetlerin gerçekleştirilmesinden, o faaliyetlerin gerçekleştirilmemesini tercih ederler.

Liberal Düşünce Topluluğu kendisini yukarıda sözünü ettiğim liberal enternasyonalin bir parçası olarak görür. Yurtdışındaki kardeş kuruluşlarla daima bir iletişim ve etkileşim içindedir. İçe kapanmaya değil dünyaya açılmaya yöneliktir. Üyeleri arasında iktisatçılar, felsefeciler, siyaset bilimcileri, finans uzmanları, tarihçiler, uluslararası politika uzmanları, işadamları, avukatlar, bürokratlar vb. yer almaktadır ve üyelerin her biri dünya gündemini izlemeye muktedir ve istekli şahsiyetlerdir.

Liberal Düşünce Topluluğu Şimdiye Kadar Ne Elde Etti?

Liberal Düşünce Topluluğu'nun bazı faaliyetlerinden yukarıda bahsettim. Topluluk bu faaliyetleri sonucunda, somut olarak gösterilmesi bir hayli zor, fakat çok mühim kazanımlar da elde etmiştir. En önemlisi şudur: Liberal Düşünce Topluluğu, fikir muhitlerinde, liberal düşüncüyü en iyi bilen ve en iyi temsil eden isimleri bünyesinde barındıran kümelenme olarak kendini kabul ettirmiştir. Şüphesiz, liberalizm ne LDT'nun ne de bir başka kuruluşun veya herhangi bir kişinin tekelindedir. LDT, papalık makamı gibi kimin liberal olup kimin liberal olmadığına hükmedecek bir karar makamı da değildir.

Ancak bir kimsenin liberalliğinin ciddiye alınabilmesi için, onun fikir kaynaklarının ve temel görüşlerinin liberalizmin 300 yıllık birikiminin teorik, tarihsel ve güncel kökleriyle ilintili olması, buralara dayanması lazımdır. Söz gelişi, Marx'a veya Habermas'a atıfla liberalliğini şekillendiren bir kişinin liberalliği herhalde ciddiye alınmaz; tabiatıyla ortada, bunu yutmayacak, çürütecek, liberalizmi her yönüyle makul ölçüler içinde bilen kimselerin olması şartıyla. Bu yoksa, Marksistler de, komüniteryenler de, başkaları da, sık görünmek için, kavramın itibarından yararlanmak için veya başka nedenlerle liberal olduklarını söyleyebilirler. Liberal Düşünce Topluluğu'nun üyelerinin şahsındaki varlığı ve çalışmalarını bu yolu kapatmıştır. Mustafa Erdoğan'ın "liberalimsi" adını verdiği bazı kimselerin kimi liberal tezleri kıyısından köşesinden dile getirip savunmalarına rağmen

"liberalim" diyememelerinin önündeki en büyük engellerden biri LDT'dur.

Liberal Düşünce Topluluğu'nun varlığı ve faaliyetleri, böylece, son derece anlamlı ve zengin bir kavram olan "liberal" kavramının anlam çarpıtmasına ve "kavram hırsızlığı"na malzeme olmasının da önüne geçmiştir. Yoksa, bugün, muhtemelen, ABD'de olduğu gibi, sol eğilimli kimselere liberal deniliyor olacaktı ve kavramın tarihî ve hakikî anlamında liberal olanlar kendilerini adlandırmak için başka bir kavram bulmak üzere çırpınacaklardı. Bu açıdan hâlâ problemler vardır ama, süreç liberallerin lehine, "liberalimsi"lerin aleyhine işlemektedir.

Liberal Düşünce Topluluğu'nun varlığı ve gayretleri, faaliyetleri, Türkiye'de uzun süredir, sosyalistler-sosyal demokratlar dışında bir fikir grubunun, belki de ilk defa dünya entellektüel gündemini yakalamasını ve aynı anda aynı konularla meşgul olmasını da sağlamıştır. Liberal Düşünce Topluluğu mensuplarının gündemini, dünyanın önde gelen fikir-bilim adamlarının ve düşünce

hareketlerinin gündeminde neler varsa onlar oluşturmaktadır. Bu sadece Topluluk için değil, genel fikir hayatımız için de büyük bir kazançtır.

Sonsöz

Bu yazıda liberallerin üç dilemmasıyla başlayıp, Liberal Düşünce Topluluğu'nun örnek aldığı kuruluşların hikâyesi, Topluluğun kuruluşu, faaliyetleri ve kazanımları ile devam ettim. Liberal Düşünce Topluluğuyla ilgili anlatımımı abartılı ve biraz duygu yüklü bulanlar çıkabilir. Onları anlayışla karşılar ve onların da beni anlayışla karşılamalarını dilerim. Liberal Düşünce Topluluğu'nun çok fazla şey yaptığı ve hedef aldığı Türkiye'nin düşünce ortamını değiştirme ve anti-liberal fikirlere ve akımlara karşı denge oluşturma noktasına ulaştığını elbette söyleyemem. Ama, yabana atılmayacak, iyi sayılacak bir başlangıç yaptığı kanaatindeyim. LDT mutlaka gelişecek ve şimdiye kadar yaptıklarının çok daha fazlasını gerçekleştirecektir. Tabii ki, liberal eğilimli kimselerin maddi-manevî ilgi, destek ve katkılarıyla.■